

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Ege Katariina Maaring, Janete Olev
ANDEKATE LASTE MÄRKAMINE JA TUVASTAMINE JÕGEVA- JA TARTUMAA
LASTEAIAÕPETAJATE NÄITEL
Bakalaureusetöö

Juhendaja: Alushariduse kaasprofessor Merle Taimalu

Tartu 2026

Kokkuvõte

Andekate laste märkamine ja tuvastamine Jõgeva- ja Tartumaa lasteaiaõpetajate näitel

Lapse andekuse tuvastamine on vajalik, et laps saaks oma võimetele vastavalt tegutseda ja pingutada ning oma potentsiaali realiseerida. Lapse andekuse tuvastamiseks tuleb osata märgata andekuse tunnuseid. Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada, kuidas Jõgeva- ja Tartumaa lasteaiaõpetajad andekust määratlevad, märkavad ja tuvastavad. Uuringus intervjueriti 10 vähemalt 3 aastase töökogemusega lasteaiaõpetajat ja andmeid analüüsiti kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsi abil. Tulemused näitasid, et õpetajate arusaam andekusest on siiani erinev. Andekuse tunnustest joonistusid välja nii väljakutsed kui ka positiivsed küljed. Uuritavad lasteaiaõpetajad tegelevad rohkem andekate laste märkamisega kui tuvastamisega.

Võtmesõnad: andekus, andekuse tuvastamine, alusharidus

Abstract

Noticing and identifying gifted children based on the example of kindergarten teachers in Jõgeva and Tartu counties.

Identifying a child's giftedness is necessary so that the child can act and strive according to their abilities and realize their potential. To identify a child's giftedness, teachers must be able to notice the signs of giftedness. The aim of the bachelor's thesis was to find out how kindergarten teachers define, notice, and identify giftedness. 10 kindergarten teachers with at least 3 years of experience were interviewed and the data was analyzed using qualitative inductive content analysis. The results showed that teachers' understanding of giftedness still varies. Both challenges and positive aspects emerged from the characteristics of giftedness. The kindergarten teachers focused more on noticing gifted children than identifying giftedness.

Key words: giftedness, identifying giftedness, preschool

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Teoreetiline ülevaade	5
1.1 Andekuse määratlemine	5
1.2 Andekuse tunnused	6
1.3 Andekuse tuvastamine	7
1.4 Varasemad uurimused	9
2. Metoodika	10
2.1 Valim	10
2.2. Andmekogumine	10
2.3. Andmeanalüüs	12
3. Tulemused	12
3.1 Andekuse defineerimine	12
3. 2 Andeka lapse tunnused	13
3.3 Lasteaiaõpetajate nimetatud ja kasutatud andekuse tuvastamise meetodid	15
4. Arutelu	17
Tänu sõnad	19
Autorsuse kinnitus	19
Kasutatud kirjandus	21
Lisa 1. Intervjuu küsimused	
Lisa 2. Kiri lasteaedadele/õpetajatele	

Sissejuhatus

Kaasava hariduse põhimõtete järgi on igal inimesel, sealhulgas andekatel lastel, õigus saada võimetekohast haridust (Haridus- ja Teadusministeerium ehk HTM, 2023). Samas läheb suurem tähelepanu tavaliselt hariduslike erivajadustega lastele, mistõttu jäävad võimekamad õppijad tagaplaanile (Laine & Tirri, 2021). Kui lapse andekust ei märgata, on suur risk, et laps hakkab õppima alla oma võimete (Baccasino & Pinelli, 2023). Seega on õpetajatöös laste võimete, sealhulgas andekuse ja annete väljaselgitamine oluline tegur, mis aitab kaasava hariduse põhimõttel hästi toimida. Samas ei mainita andekust alates 2025. aastast enam alushariduse riiklikus õppekavas (2025), kuigi eelnevas Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) oli välja toodud, et andekat last toetab lasteaia meeskond ning selle eest vastutab lasteaia juhataja. Õpetajatel puuduvad nende enda meelest oskused ja ressursid andekaid märgata, toetada ja õpetada (HTM, 2021).

Vaatamata pikaajasele andekuse uurimisele, pole andekusel siiani ühtset definitsiooni. See mõjutab andekate laste tuvastamise protsessi ja vajalike haridusprogrammide väljatöötamist (Haridus- ja Teadusministeeriumi [HTM], 2020; Kuznetsova *et al.*, 2024). Varajane andekuse tuvastamine ei ole ainult õpetaja vastutada, oluline roll on ka haridusasutuse juhtkonnal, vanematel ja eakaaslastel (Mossberg *et al.*, 2024). Kuna üht üldtunnustatud määratlust andekusel ei ole, siis räägitakse sageli andekuse tunnustest. Oluline on meeles pidada, et alasooritava andeka lapsega kaasnevad ka väljakutsed, mistõttu peab lapse annetega varakult tegelema (Wood & Laycraft, 2020).

Eelkõige peaksid just haridustöötajad teadma suure arengupotentsiaaliga ehk andeka lapse tunnuseid, kuna andekus on vaid arengupotentsiaal (Sepp *et al.*, 2024), seega välja arendamata potentsiaal on Eesti riigile ja rahvale suur inimressursi raiskamine (Serbak, 2019; HTM, 2021). Meie teema on aktuaalne, kuna ka Eesti riik on viimastel aastatel andekate laste tuvastamisele ja toetamisele rohkem tähelepanu pöörama hakanud. Lapse andekust märgates ja toetades on lapsel võimalik areneda, kuid lapse andekust märkamata jättes võivad lapse oskused jääda välja arenemata ning lapse sotsiaalsed oskused võivad halveneda (Gabrijelcic *et al.*, 2024). Seega on oluline uurida andekuse määratlemist, märkamist ja tuvastamist lasteaia kontekstis.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1 Andekuse määratlemine

Andekusel ei ole ühte kindlat määratlust, mis raskendab andekuse uurimist, kuna erinevate definitsioonide puhul võivad uurimistulemused olla vastuolus (Delgado-Valencia *et al.*, 2025). Praegune haridussüsteem keskendub rohkem laste potentsiaali märkamisele ja arendamisele, et vältida andekate laste alasooritamist (Baccassino & Pinelli, 2023; HTM, 2023). Sellises haridussüsteemis on võimalik lastel enda andeid avaldada ning neid ka arendada, õpetajatel on võimalus võrrelda lapse arengut õppekavaga ning last vastavalt toetada õppetegevustes (Andekuspedagoogika, *s.a.*). Seadustes tähendab andekuse määratlemine kokkulepet, kellele ja mille põhjal on vaja rakendada erimeetmeid (Sepp *et al.*, 2024).

Meie ühiskonnas on suurel hulgal kasutamata potentsiaali, mida saaks ära kasutada, kui andekust osataks paremini märgata (Herzog, 2022). Anded on kõigil, kuid andekus on seotud potentsiaali ulatuse ja rakendumisega (Sepp *et al.*, 2024). On leitud, et andekust on võimalik ajaga arendada, kuid kui jätta andekusega tegelemata, siis võib see vaibuda (Andekuspedagoogika, *s.a.*). Et andekas laps saaks nii talle vajaminevat sotsiaalset ja vaimset tuge, on oluline, et lapse vanemad ja lapsega töötavad haridustöötajad oleksid teadlikud erinevatest andekuse määratlustest (Davidson Institute, *s.a.*, Herzog, 2022). Eestis töötati välja andekuse definitsioon Sepp jt (2024, lk 13) poolt: “Andekus on indiviidi erakordne arengupotentsiaal, mis võib avalduda erinevas vanuses ning mille realiseerumiseks on vaja indiviidile sobivat arengukeskkonda, mis võimaldaks avalduda ja areneda indiviidi sünnipärastel eeldustel, toetaks tema loovust, teadmiste ja oskuste omandamist ning arengu tulemuse nähtavaks tegemist ühes või mitmes ühiskonna jaoks väärtuslikus valdkonnas.” Seega võiks Eestis andekuse teemat uurides lähtuda sellest, et laste andeid on oluline toetada ja arendada, et teda saaks määratleda andekaks õppijaks.

Sageli kasutatakse andekuse olemuse selgitamiseks Renzulli-Mönksi andekusmudelit, mille kohaselt on andekuse avaldumiseks vaja loovust, võimete kõrget taset ja motivatsiooni. Renzulli näeb andekust ka käitumisviisina ning ta võttis kasutusele ka eraldi termini selle kohta ehk andekas käitumine, mida saab hinnata läbi soorituse (Renzulli & Reis, 2020). Renzulli väitel on andekuse juures kõige tähtsam üle keskmise oskuste tase, keskendumine ülesandele ning loominguilisus (Sternberg, 2024).

Tihti on andekus valdkondlik - Gardneri multiintelligentsuse teooria kohaselt eristatakse kaheksa intelligentsuse tüüpi - lingvistiline, loogis-matemaatiline, ruumiline, muusikaline, kehaline, enesetunnetuslik (intrapersonaalne), interpersonaalne ja naturalistlik intelligentsus. Gardneri (1989) järgi on lingvistiliselt andekatel inimestel tundlikkus sõnade ja nende tähenduste vastu; matemaatilis-loogilise andekuse tunnusteks on loogika, arutluskäik, arvutused, strateegiline ja kriitiline mõtlemine; muusikaliselt andekatel inimestel on tundlikkus muusika, helikõrguste ja rütmide suhtes; ruumiliselt andekatel on võimekus täpselt tajuda visuaal-ruumilist maailma. Kehaline intelligentsus on oskus oma kehaliigutusi kontrollida ja esemeid oskuslikult käsitseda; interpersonaalne on võime tajuda teiste inimeste meeleolusid, temperamenti ja soove ning neile asjakohaselt reageerida; enesetunnetuslikult intelligentsetel inimestel on sügav ja täpne iseenda mõistmine ja võime oma emotsioone juhtida. Nende eristamine on oluline mõistmiseks, et andekus võib väljenduda erinevalt ning kindla andekuse tüübi avastamine on oluline, et lapsele saaks pakkuda vastavat tuge ja suunamist (Reis & Renzulli, 2023).

1.2 Andekuse tunnused

Kuna andekust on keeruline defineerida, tuuakse sageli esile andekust iseloomustavad tunnused, et seda oleks kergem märgata ja tuvastada. Bildireni (2017) uuringus tuli välja, et tihti pole perekond isegi lapse andekuse märke täheldanud, mistõttu on õpetajatöös väga oluline laste võimete ja annete väljaselgitamine. Sagedased andekuse tunnused on oskus materjalist aru saada oma eakaaslastest märgatavalt paremini, väga hea mälu, emotsionaalne sügavus ja tundlikkus noores eas, tugev uudishimu, omapärane või küps huumorimeel, loov probleemide lahendamine ja hea kujutlusvõime, kiire teadmiste omandamine, lai sõnavara, võime keskenduda tegevusele pikka aega, eneseteadlikkus ja sotsiaalne kompetentsus (Wood & Laycraft, 2020; Herzog, 2022; Davidson Institute, *s.a.*). Kõige sagedamini esineb andekatel lastel uudishimu ja vaatlusvõimet, elavat kujutlusvõimet ja loovust. Siiski lähenetakse tuvastamisel igale lapsele individuaalselt ja need omadused võivad andekal lapsel esineda või mitte esineda (Herzog, 2022).

Siiski esineb andekatel lastel ka raskusi, peamiselt esineb neil sotsiaalseid ja emotsionaalseid probleeme ning neil on sageli raskusi eakaaslastega suhtlemisel ja tihti on andekad lapsed kõrvale jäetud (Põlda & Aava, 2016). Andekatel lastel on raskus eakaaslaste seltskonda sobitumisel, kuna eakaaslased ei ole andekate lastega samal tasemel. Seega nad on kas sotsiaalselt isoleeritud või käituvad teistmoodi, et sobituda ning isegi meelega pingutavad

vähem õppimisega, et vähem akadeemiliselt silma paista (Wood & Laycraft, 2020). Andekatel lastel võivad esineda madal enesehinnang, üksilduse eelistamine, kõrge emotsionaalne tundlikkus ning hajuv mõtlemine, mis kõik võivad mõjutada potentsiaali avaldumisel (Baccassino & Pinelli, 2023). Emotsionaalne tundlikkus viib ka komplekssema maailmatajuni, mistõttu on andekatel lastel eriti suur oht tunda end teistest erineva ja kõrvalejäänuna (Wood & Laycraft, 2020).

1.3 Andekuse tuvastamine

Lapse andekuse tuvastamisel tuleb jälgida, et see oleks ka kasulik ka lapsele, selleks kasutada kõige paremaid käesolevaid vahendeid, kõigile lastele pöörata piisavalt tähelepanu ja arvestada erinevate andekuse liikidega (Piirto, 2007). Enne lapse andekuse tuvastamist tuleb arvestada, et iga laps on erinev, seega on tähtis andekuse tuvastamiseks tema kohta koguda nii palju informatsiooni kui võimalik läbi testide ja vaatluste (National Association for Gifted Children, *s.a.*). Andekuse tuvastamise eesmärgiks ei ole õppija sildistamine, vaid tema andekuse tunnuste hindamine, et oleks võimalik toetada tema haridusteed (HTM, 2023).

Andekuse tuvastamiseks on kasutatud vaatlust, võrdlust teiste õppijatega, portfooliot, intervjuud, erinevaid teste ja küsimustikke (Mossberg *et al.*, 2022). Andekate laste tuvastamine nõuab mitmekülgset lähenemisviisi, ainuüksi traditsiooniliste psühhomeetriliste testide kasutamine on osutunud ebapiisavaks (Delgado-Valencia *et al.*, 2025). Tihti varjavad lapse andekust erivajadused (HTM, 2020), mistõttu on oluline tõsta haridustöötajate teadlikkust erinevatest õpiomadustest (Delgado-Valencia *et al.*, 2025). Meie valisime töös tutvustamiseks andekuse testid ja vaatluse, kuna need tuvastamise meetodid tulid enim välja erinevates allikates kui ka meie tulemustes.

1.3.1 Testid

Teste on suures plaanis kahte sorti. Saavutustestis kontrollitakse laste teadmisi kindlas ainevaldkonnas. Need võivad olla määratud nii suuremale grupile kui ka individuaalselt kasutamiseks. Võimete testid hindavad lapse kognitiivseid võimeid või intelligentsuskoefitsienti (IQ). Selle testi tulemused on arvulised ja kirjeldavad, sest need sisaldavad spetsialisti tähelepanekuid ja testitulemuste tõlgendamist (Davidson Institute, *s.a.*).

Kõige rohkem kasutatakse andekuse tuvastamiseks Wechsleri teste (Kuznetsova *et al.*, 2024). Koolieelses eas laste intelligentsuse ja kognitiivsete võimete mõõtmiseks on tehtud WPPSI test ehk Wechsler Preschool and Primary Scale of Intelligence, tänapäeval on kasutusel

WPPSI-IV versioon (Korpinen *et al.*, 2023). Lapse andekuse tuvastamiseks WPPSI-IV abil tuleb ka jälgida lapse arengut, keeleoskust ja kohanemisvõimet läbi vaatluste ja intervjuude. Ühiselt on võimalik tuvastada lapsel andekust ning otsustada sobiv viis lapse toetamiseks. WPPSI-IV testi eelistatakse IQ-testidele, kuna WPPSI-IV mõõdab lapse erinevaid vaimseid oskuseid ning toob lapse andekuse täpsemalt välja kui IQ-testid (Cruickshank Campbell *et al.*, 2020).

Iga lasteaialõpetaja jaoks koostatakse koolivalmiduskaart, mida saab kasutada andekuse märkamiseks või välja selgitamiseks. Koolivalmiduskaart on koolieelse lasteasutuse kohustuslik dokument, mis kirjeldab lapse tugevusi ja arengukohti ning tema arengu tulemusi (Tallinn, 2024). Koolivalmiduskaardi koostamisel osalevad tavaliselt rühmaõpetajad, tugispetsialist, lapsevanem ja lasteaia direktor, mille põhjal saab arengust ees oleva lapse vajadusel varem kooli saata. (Tallinn, 2024).

Samuti kasutatakse Eestis Strebeleva vaimse arengu testi, mis on mõeldud lapse vaimse arengu ülevaate saamiseks. Testi eesmärgid on arenguhälvete varajane avastamine ja ennetamine, ja nende häirete raskusastme määramine (Strebeleva *et al.*, 2005). Eraldi on ka loodud ENTER-mudel, mis ei keskendu ainult lapse andekuse tuvastamisel testidele, vaid koosneb ka erinevatest hindamismudelitest. Peale testide tehakse lapsega ka veel intervjuu, vaatlus, lapse akadeemilise edukuse hindamine ning toimub ka individuaalne eksperthinnang (Saul, Sepp & Päiviste, 2007; Serbak, 2019).

1.3.2 Vaatlus

Lasteaias on peamiseks andekuse tuvastamise viisiks vaatlus, mis toimub pikema aja jooksul ning võimaldab õpetajal last mitmekülgsest vaadelda. Läbi vaatluse otsitakse lapsel tunnuseid, nagu uudishimu tekkimine, mälu ja keskendumine ning probleemide lahendamine (Jawabreh *et al.*, 2022). Lasteaiaõpetajal on oluline pidevalt jälgida lapsi ja nende arengut, et märgata andekuse tunnuseid. Lapse hindamiseks ja toetamiseks on vaja last, tema oskuseid ja tundeid hästi teada ja ära tunda (Veisson & Nugin, 2009). Tähtis on koostöö lapsevanemate ja rühmaõpetajaga, et anda üksteisele teada lapse arengust kodus või lasteaias. Üldiselt hakkab andekus väljenduma vanuses 3-7 aastat ehk juba kodus või lasteaias, enne kui laps üldse kooli läheb (Häidkind & Kuusik, 2009). Andekad lapsed hakkavad üldiselt teistest lastest varem näitama andekuse märke sellistes valdkondades nagu näiteks rääkimine, kõndimine ja lugemine. Lapse andekuse tuvastamisel tuleb ka arvestada, et laps ei ole igas valdkonnas andekas (Gabrijelcic *et al.*, 2024).

Lapse andekuse tuvastamise protsessi võib tihti algetada lapsevanem, kellel on kodus ka parem võimalus last vaadelda (Davidson Institute, *s.a.*). Aastal 1993 tegid Leroux ja McMillian lapsevanematele lapse andekuse märkamiseks vaatlusvormi (Parent Observation Form ehk POF), mille abil oli võimalik lapsevanematel vaadelda ning võrrelda enda last vormis kirjas olevate andekuse tunnustega (Mossberg, 2024). Väikelastel on oluline varakult märgata, kui neil hakkavad esinema andekuse tunnused. Sellepärast peavad lapsevanemad ja lasteaiaõpetajad oskama märgata ja ära tunda andekuse tunnuseid kohe, kui need lapsel ilmnevad, et laps saaks tuge. Kuigi need tunnused ei tähenda alati andekust, aitavad need siiski kaasa andekuse varajasele avastamisele (Bildiren, 2017).

1.4 Varasemad uurimused

Meie andmetel ei ole veel täpselt uuritud, kuidas Eesti lasteaiaõpetajad andekust tuvastavad. Meie leidsime, et Menšikova (2016) uuris oma bakalaureusetöös teemat natuke laiemalt, uurides õpetajatelt nii andekuse mõiste, tunnuste arendamise kui ka toetuse kohta. Töös leiti, et Eesti lasteaiaõpetajate teadlikkus intelligentsusest, individuaalse potentsiaali ning loovuse kohta ei ole piisav. Siiski on Menšikova töö juba 10 aastat vana, seega ei ole tulemused enam ajakohased ja aktuaalsed.

Sloveenias tehtud uuringus leiti, et õpetajad peavad andekust tähtsaks, kuid üle poole uuringus osalenud lasteaiaõpetajatel puuduvad andekuse tuvastamiseks piisavad teadmised ning oskused tuvastamismeetodite kasutamiseks (Gabrijelcic *et al.*, 2024). Ka Saadu jt (2024) uuringus tuli välja, et õpetajate teadmised andekusest, andekuse tunnustest ning andekuse tuvastamise meetoditest pole piisavad, mille tõttu võib juhtuda, et lasteaias jääb andekas laps tuvastamata õpetajate poolt. Uuringus tuli ka välja, et õpetaja jaoks ei mõjuta andekuse tuvastamist laste sugu ega ka kooli tüüp ehk kas tegemist on avaliku või era- kooli või lasteaiaga. Küll aga mõjutab laste andekuse tuvastamist õpetaja haridus. Õpetaja, kellel on kõrgharidus ning sobiv kvalifikatsioon, on rohkem pädev ja suuteline märkama ja tuvastama andekust, kuna on saanud selleks ettevalmistust.

Uurimisprobleem, töö eesmärk ja uurimisküsimused

Andekust on võimalik tuvastada läbi erinevate mudelite, mis käsitlevad andekust ja andekuse tuvastamist erinevalt, lähtudes näiteks valdkondadest, võimetest, loomingulisusest ja intelligentsusest, kuid siiski ei saa öelda, et üks kindel tuvastamise meetod oleks ainuõige (Põlda & Kivikas, 2024). Kuigi on andekuse tuvastamiseks olemas erinevaid meetodeid, leiti

Sloveenias tehtud uuringus, et üle poole uuringus osalenud lasteaiaõpetajatel puuduvad piisavad vahendid või teadmised lastel andekuse tuvastamiseks (Gabrijelcic *et al.*, 2024). See näitab, et kuigi on võimalik kasutada erinevaid meetodeid tuvastamiseks, ei kasuta paljud õpetajad neid, kuna nad ei oska neid kasutada või neil puudub selleks vahendid ja aeg. Kuna meie andmetel puuduvad varasemad uuringud Eestis sellel teemal, siis pole ka teada, kuidas lasteaiaõpetajad andekust määratlevad, märkavad ja tuvastavad. See teadmine on aga oluline, et mõista õpetajate arusaamu andekusest ja valmidust andekate laste tuvastamiseks, et neid asjakohaselt toetada.

Sellest probleemist lähtuvalt on ka sõnastatud meie töö eesmärk. Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada, kuidas Jõgeva- ja Tartumaa lasteaiaõpetajad andekust määratlevad, märkavad ja tuvastavad.

Meie bakalaureusetöö uurimisküsimused:

- 1) Kuidas defineerivad lasteaiaõpetajad andekust?
- 2) Milliste tunnuste järgi tunnevad õpetajad ära andeka lapse?
- 3) Millistest lapse andekuse tuvastamise meetoditest on õpetajad teadlikud?

2. Metoodika

2.1 Valim

Uurimuses osales kokku 10 Tartu- ja Jõgevamaa lasteaiaõpetajat. Valimi leidmiseks kasutati sihipärase valimi meetodit ja mugavusvalimit, et leida sobivad õpetajad, kes vastaksid kriteeriumile (Beilmann & Rämmer, 2025). Valikukriteeriumiks oli koolieelses lasteasutuses õpetajana töötamine vähemalt kolm aastat. Valim koosnes Tartu- ja Jõgevamaa lasteaiaõpetajatest, kuna elame ja käisime praktikal Tartu- ja Jõgevamaal ning saime mugavusvalimit kasutades teha intervjuusid enda praktikakoha õpetajatega ja ka tuttavate lasteaiaõpetajatega. Piirdusime 10 intervjuuga, kuna meie arust olime saavutanud juba küllastuspunkti, mis tähendab, et õpetajate räägitu hakkas korduma ja uut informatsiooni enam ei lisandunud (Saunders *et al.*, 2018).

2.2. Andmekogumine

Uurimuses kasutati poolstruktureeritud individuaalset intervjuud. See võimaldab intervjuerides muuta küsimuste järjekorda ja küsida täpsustavaid küsimusi (Lepik *et al.*, 2025). Uurimuse jaoks soovisime saada teada lasteaiaõpetajatelt, kuidas nemad andekust määratlevad ja märkavad ning kas nad on ka ise andekuse tuvastamisega kokku puutunud.

Töö autorid koostasid intervjuu kava töö eesmärgi ja uurimisküsimuste alusel ja töötasid selle juhendajaga läbi.

Intervjuu küsimused jagati kolme ossa, milleks olid sissejuhatavad küsimused, põhiosa küsimused ning lõpetavad küsimused. Intervjuu küsimustega oli oluline, et küsimused oleksid arusaadavad ning juhul, kui õpetaja ei oska või ei soovi mõnele küsimusele vastata, on tal siiski võimalus teistele küsimustele vastata. Õpetajatelt küsiti nõusolekut uurimuses osalemiseks. Intervjuu kavas oli viis osa (vt Lisa 1). Intervjuu sissejuhatav osa koosnes küsimustest õpetajate tööstaaži ja andekuse väljaõppe kohta. Intervjuu põhiosa küsimustega oli vaja selgitada, mis on õpetajate jaoks andekus. Põhiosa teises osas uuriti milliseid andekuse tunnuseid nad laste juures märkavad. Põhiosa viimases osas küsisime, milliseid andekuse tuvastamise meetodeid õpetajad teavad ja kasutanud on. Kokkuvõttes osas oli lasteaiaõpetajatel võimalus veel teema kohta midagi lisada.

Andmekogumise usaldusväärsuse tõstmiseks viidi 2026. aasta veebruaris läbi kaks prooviintervjuud ehk kumbki autor viis läbi ühe. Prooviintervjuud saadeti ka juhendajale tagasisidestamiseks. Tagasiside põhjal ei pidanud me küsimusi lisama, kuid juhendaja soovitusel lugesime järgnevatel intervjuudes ette ka Sepp jt (2024) andekuse definitsiooni, pärast seda, kui õpetajad olid saanud oma sõnadega selgitada, mis on nende jaoks andekus. Kuna suuri sisulisi muutusi polnud vaja teha, siis kasutati ka prooviintervjuusid andmeanalüüsis.

Intervjuud viidi läbi 2026. aasta veebruaris ja märtsis. Autorid viisid intervjuud läbi üksinda, kumbki viis intervjuud. Üks autor intervjueeris Tartumaa ja teine autor Jõgeva- ja Tartumaa lasteaiaõpetajaid. Uurimises osalemiseks saadeti väljavalitud lasteaedade õpetajatele e-mailid kahteteist (12) lasteaeda. Seitsme lasteaia puhul saadeti kiri lasteaedade juhtidele ning selle tõttu ei saadud ka lasteaedadest tagasi vastust. Ülejäänud olid meie praktikalasteaiad ning tuttavate lasteaiaid ja nende puhul saatsid autorid kirjad lasteaiaõpetaja töömeilile. Lepiti kokku kohtumised, mille koha ja aja sai valida intervjueeritav. Intervjuud kestsid keskmiselt 8,2 minutit, kõige pikem 15 minutit ja kõige lühem oli prooviintervjuu, mis kestis 3,5 minutit.

Töös läbi viidud intervjuude tegemisel järgiti eetikakoodeksit, järgides, et intervjueeritav osaleks vabatahtlikult ja et oleks tagatud konfidentsiaalsus ja privaatsus (Teadustöö eetika, *s.a.*).

2.3. Andmeanalüüs

Töö eesmärgist lähtuvalt kavandati kvalitatiivne uuring. See võimaldab tuua andmetes esile mustreid, mida tõlgendada (Beilmann, 2025). Andmete analüüsimiseks kasutati kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi, kuna see on sobilik viis, kuidas uuritavate maailma mõista ja tõlgendada (Kalmus *et al.*, 2015).

Andmeanalüüsiks salvestati intervjuu telefoni ning peale intervjuud transkribeeriti helifailid. Intervjuude helifailide transkribeerimiseks kasutasime Tekstiks süsteemi (Olev & Alumäe, 2025). Kontrollisime transkriptsioonid manuaalselt üle ja tegime parandusi. Transkriptsioone tuli kokku 36 lk. Transkriptsioonid loeti korduvalt läbi ja nende järgi asuti ühiselt kodeerima.

Peale transkribeerimist sisestati andmed QCMap keskkonda. Selles keskkonnas nägid mõlemad autorid kõiki koode. Andmed analüüsiti uurimisküsimuste kaupa. Autorid alustasid kodeerimist erinevatest uurimisküsimustest. Pärast esimest kodeerimist vaadati koodid korduvalt läbi, arutati omavahel ja tehti parandusi.

Kolmanda etapina me kategoriseerisime ehk ühildasime sisult sarnased koodid. Alustasime taaskord erinevatest uurimisküsimustest. Koos grupeeriti koodid sisulise vastavuse järgi peakategooriatesse. Kategoriseerimine toimus käsitsi. Kahe uurimisküsimuse puhul tekkisid ka alamkategooriad.

3. Tulemused

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada, kuidas Jõgeva- ja Tartumaa lasteaiaõpetajad andekust määratlevad, märkavad ja tuvastavad. Järgnevalt esitatakse tulemused uurimisküsimuste kaupa. Peakategooriad esitatakse paksus trükis, alamkategooriad allajoonituna. Tulemuste ilmestamiseks on toodud tsitaadid intervjuudest. Tsitaate korrigeeriti, eemaldati korduvad sõnad nii, et säiliks uuritava poolt edasiantav mõte. Tsitaadid on kaldkirjas, kus välja jäetud tekst on märgistatud tingmärgiga /.../ ning lasteaiaõpetaja on konfidentsiaalsuse tagamiseks märgistatud lühendiga L.

3.1 Andekuse defineerimine

Bakalaureusetöö esimeseks uurimisküsimuseks oli selgitada välja, kuidas defineerivad lasteaiaõpetajad andekust ja andekat last lasteaias. Õpetajate andekuse määratlused jagunesid kolme peakategooriasse: 1) Andekus kui erivajadus 2) teistest rühmakaaslastes mingis valdkonnas ees olemine 3) silmapaistvad huvid.

Osad lasteaiaõpetajad leiavad, et andekus peaks siiski kuuluma **erivajaduse alla**. Õpetajad tõid välja, et tihti läheb tähelepanu muu erivajadusega lapsele, kuid andekas laps, kes vajaks samuti lisatuge, jääb tähelepanuta. Õpetajad tunnevad, et nad sooviksid andekaid lapsi rohkem toetada ja õpet diferentseerida.

“/.../ sageli me tegeleme erivajadusega justkui selle arengu seisukohalt eri lastega, kes vajavad abi ja tuge ja märkamist. Aga see teine pool, see teine ots justkui jääbki märkamata, toetamata.” (L3)

Uuritavad tõid välja võrdluse eakaaslastega ehk andekas laps on keegi, kes on **teistest rühmakaaslastest mingis valdkonnas ees**. Õpetajad panevad sageli tähele neid lapsi, kes on mingis valdkonnas teistest paremad või kiiremad õppijad. Uuritavad tõid valdkondadest välja kehalise, muusikalise, kunstilise, matemaatilise ja keelelise andekuse. Uuritavad olid üldiselt teadlikud erinevatest andekuse valdkondadest ja oskasid neid märgata ja kirjeldada.

“Kui teised on niimoodi, et kas ei saagi veel aru küsimusest, siis tema on selles väga nutikas. Siis matemaatilised asjad on mõnel jälle sellised, mis on niimoodi, et vaatad, et aa, ta juba näiteks sel ajal, kui teised alles näiteks kas loendavad niimoodi, et on sõrmed abis, tema haarab seda hulka juba silmadega.” (L5)

Osad uuringus osalenud lasteaiaõpetajad leidsid, et andekus väljendub **silmapaistvamates huvides**. Õpetajad tõid välja mitmesuguseid huvide valdkondasid, nagu näiteks muusikaline, kehaline, kunstiline andekus. Uuritavad ei arvanud, et andekus oleks vaid üldine intelligents, vaid nägid andekust palju laiemalt. Uuritavad õpetajad said aru, et andekuse toetamist saab alustada lapse huvidest lähtuvalt.

“Üks laps on olnud muusikaliselt väga andekas, nii pillimängus kui laulus. On kontsureerijaid, ehitajaid, kes teevad väga detailseid asju. Ja sama ka on, üks tüdruk tegi väga detailset ja 3D-s lõikas, kleepis, pani kõik ruumid, kujundas, et sisekujundus talle väga meeldis.” (L1)

3. 2 Andeka lapse tunnused

Teiseks uuriti, milliseid laste andekuse tunnuseid lasteaiaõpetajad märkavad. Õpetajad nimetasid nii tunnuseid, mida nad on ise andekatel lastel märganud kui ka tunnused, mida nemad seostavad andeka lapsega lasteaias. Lasteaiaõpetajate mainitud andeka laste tunnused jagunesid kahte peakategooriasse – andeka lapse tugevused ja väljakutsed. Nende alla koondus kuus alamkategooriat.

Kõige rohkem toodi tugevustena välja erinevaid oskusi ja teadmisi, mida lasteaia õpetajad andekate laste juures märkavad. Õpetajad tõid välja, et nad märkavad esimesena üldiselt andekaid lapsi läbi võrdluse eakaaslastega ehk kui andekal lapsel on mõni oskus tugevam kui eakaaslastel. Oskustest toodi välja näiteks käelised oskused, keel ja kõne, muusikaline või matemaatiline oskus, mis on eakaaslastest tugevam.

“/.../ need kerkivad esile, kes siis rohkem räägivad, kui nad väiksed on juba, kes arutlevad sinuga juba seal kolmeaastaselt, mõned on siin väga targad olnud.” (L8)

Lisaks on õpetajad ka märganud, et andekatel lastel on olnud väga hea mälu ning hea loogiline mõtlemine. Andekad lapsed on tihti osavad strateegia- ja mälumängudes.

“Loogiline mõtlemine, igasugused strateegiamängud, mis tulevad hästi välja. Noh, selles mõttes ka asjade omavahel seostamine.” (L2)

Peale oskuste märkavad õpetajad ka lapse uudishimu ja sügavust. Mainiti, et andekas laps võib olla väga uudishimulik ning küsib palju küsimusi ja tunneb huvi erinevate teemade kohta. Enda sõnul lasteaiaõpetajad märkavad laste sügavamat huvi mingi teema vastu. See väljendub ka õpetajalt küsimuste küsimises.

“See, kuidas ta asjasse süveneb, selline uudishimu. Kuidas ta keskendub tegevustesse, tahab nagu sügavamalt asja uurida.” (L10)

Õpetajad on ka märganud andekatel lastel mängides loomingulisust ja detailsust mängudes. Õpetajad mainisid, kuidas lapsed on läbi mängu näidanud palju teadmisi ning oskuseid.

“Ta loob mängudes keerukaid ja võib-olla selliseid just loovaid lahendusi.” (L3)

Teiseks peakategooriaks kujunes andekatel lastel esinevad **väljakutsed**, nagu näiteks, et andekas laps pole igas valdkonnas hea. Tihti on andekatel lastel halvemad sotsiaalsed oskused. Andekad lapsed võivad tahta tegutseda üksi ja olla võõrastega väga häbelikud.

“/.../ see laps on olnud meiega samas toas, võib-olla ta mõnikord soovib eralduda ja lihtsalt oma tegevust teha, aga samas ta kuulab kogu aeg, mida teised teevad.” (L3)

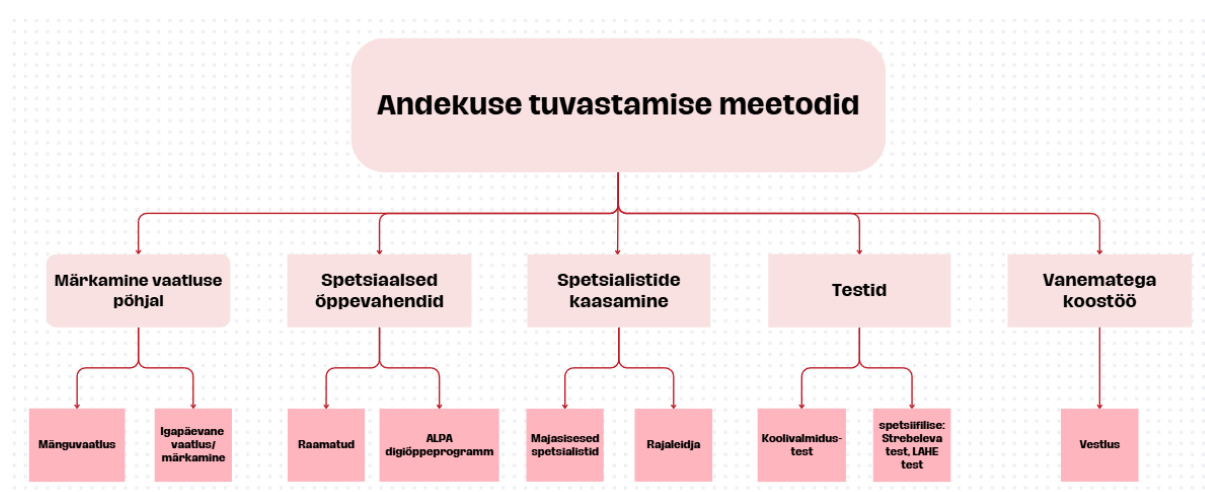
Lasteaiaõpetajad on tähele pannud, et andekal lapsel võivad tekkida käitumisprobleemid. See võib väljenduda rühma segamises või tegevuste mitte tegemises. See tuleneb sellest, kui lapsel hakkab igav, sest õpetaja pole suutnud andekale lapsele jõukohaseid ülesandeid pakkuda.

“/.../ Aga mina olen tähele pannud, et need, kes ongi mingis valdkonnas siis andekamad, et need on tihti ka need, /.../ kui selle andekusega ei tegele, jäävad sellise paha lapse staatusesse. Kuna neil hakkabki igav, nad tegelevad muude asjadega. Hästi palju peabki ise

nuputama, et mis oleks neil jõukohane, et nad ei ütleks teistele ette, nad ei segaks. Kui on liiga lihtne ülesanne, nad ei pruugigi seda üldse teha.” (L7)

3.3 Lasteaiaõpetajate nimetatud ja kasutatud andekuse tuvastamise meetodid

Viimase uurimisküsimusega sooviti teada saada, milliseid andekuse tuvastamise meetoditest on õpetajad teadlikud. Nimetatud meetodeid olid meie uuritavad ka ise või koostöös tugispetsialistidega kasutanud. Andmeanalüüsi käigus moodustusi viimase uurimisküsimuse juurde viis peakategooriat ja kaheksa alamkategooriat. Kategooriate ja alamkategooriate jaotus on näha joonisel 1.

Joonis 1. Andekuse tuvastamise meetodid.

Lasteaiaõpetajad tõid tuvastamise meetodite all välja andeka lapse **märkamise vaatluse põhjal**, mis on tavaliselt andekuse tuvastamise esimene samm, millele järgnevad järgmised meetodid. See on kooskõlas kaasava hariduse põhimõtetega, kus liigutakse just annete märkamise ja toetamise, mitte ainult andekuse tuvastamise poole. Vaatluse all peeti silmas igapäevast vaatamist ja märkamist, mitte pikaajalist vaatlust. Õpetajate sõnul järgneb annete märkamisele lisategevuste pakkumine. Samuti toodi eraldi välja mänguvaatus. Mõnel juhul eeldab see samuti õppevahendite kasutamist, kuid need ei pea olema spetsiaalselt andekatele lastele mõeldud.

“Põhiline on ikkagi märkamine, et me märkame, et lapsele meeldib see tegevus või teine tegevus või ongi, osad lapsed ju kohe küsivad hästi palju pabereid /.../ muidu on ju pandud välja ka neile, aga siis ta tahtis erilisi asju ja siis vaatasime, et huvi on hästi suur.” (L1)

Järgmine peakategooria oli **vanematega suhtlus ja koostöö**. Lasteaiaõpetajad peavad andeka lapse perega suhtlemist väga oluliseks. See võimaldab õpetajatel teada saada laste huvidest ja annetest, et neid saaks ka lasteaias arendada. Vanematega suhtlus toimub üldjuhul läbi vestluse. Uuritavad tõid välja, et andekatel lastel on olnud toetavad perekonnad, mis on andekuse tuvastamise protsessi kiirendanud.

“Esmajoones võib-olla ma konsulteeriksin hoopis nagu selle tugivõrgustikuga, kas vanemad on märganud mingeid erilisi nagu andekuse märke, kuidas ta kodus on toimetab /.../” (L2).

Testide all tõid lasteaiaõpetajad välja koolivalmidustesti. Koolivalmiduskaart kirjeldab lapse arengu tulemusi ja selle põhjal saab lapse varem kooli saata. Spetsiifilistest testidest nimetati Strebeleva ja LAHE testi. LAHE testi miinus on selle vanusepiirang (ainult 5-aastastele), mis kitsendab testi kasutamist. Tihti olid lasteaiaõpetajad teadlikud andekuse testide olemasolust, kuid ei osanud neid nimeliselt välja tuua.

“Ma ise mõtlen seda, et kui me teemegi nii-öelda erinevaid koolivalmidusteste ka, siis selle põhjal võib-olla ka tuleb välja, kui keegi on mingis valdkonnas andekam. Aga mingit spetsiifilist nagu ei ole me teinud.” (L7).

Neljandaks peakategooriaks kujunes **spetsiaalsed õppevahendid**, mille põhjal saab lapse arengut hinnata. Õppevahenditest mainiti arengumänge- ja raamatuid ja digiõppeprogrammi ALPA. Neid kasutasid meie uuritavad sellistel juhtudel, kui lapse andekust on juba märganud.

“Aga meil on üks isa, kes on seotud selle ALPA äpiga, digiõppeprogramm väikestele laste tehtud ja kuna meil siis lapsed said katsetada, siis see aasta olengi nagu ma võtnud selle aluseks, et teeme selle järgi, vaatame, kas sa oskad lugeda, kas oskad kirjutada, läbi selle tuleb. /.../” (L8)

Viimaseks peakategooriaks moodustas **tugispetsialistidega koostöö**, mille alla koondus kaks alakategooriat. Õpetajad on teadlikud nii majasisesest tugispetsialistidest, nagu eripedagoog ja logopeed kui ka Rajaleidjast. Tugispetsialistide tegevustest toodi välja loovteraapia ja andekuse testide tutvustamine rühmaõpetajale, kellel endal pole piisavalt teadmisi ja ressursi andeka lapse tuvastamiseks.

“Siis kindlasti meil on ju tugispetsialistid, eripedagoog, logopeed, kellega kõigepealt teeks võib-olla koostööd. Et võib-olla nemad on juba, üldjuhul nad ju aasta alguses hindavad lapsi, võib-olla nemad on midagi märganud.” (L2)

4. Arutelu

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada, kuidas Jõgeva- ja Tartumaa lasteaiaõpetajad andekust määratlevad, märkavad ja tuvastavad. Esimese uurimisküsimuse „*Kuidas defineerivad lasteaiaõpetajad andekust?*“ tulemused näitasid, et osad lasteaiaõpetajad näevad andekust kui erivajadust, kuna õpetajad peaksid ka nendega individuaalselt tegelema. Uuringust tuli ka välja, et õpetajad märkavad andekust peamiselt läbi eakaaslastega võrdluse ning sellest tulenevalt märkavad nad lapsi, kelle teadmised on suuremad ning oskuste tase erineb eakaaslastest. Ka varasemates uuringutes on tulnud välja, et õpetajad märkavad andekaid lapsi läbi nende tegevuste ja oskuste, mida õpetajad hindamiseks võrdlevad teiste rühmakaaslastega (Kuznetsova *et al.*, 2024). Osa uuritavatest lasteaiaõpetajatest leidsid, et andekus on silmapaistvam huvi mingis valdkonnas. Seda kinnitab ka Laine jt (2024) uurimus Soome õpilaste seas, kes mõistsid andekust valdkonnaspetsiifilisena. Ükski meie uuritavatest ei toonud välja, et andekus võiks olla arengupotentsiaal, mis läheb vastuollu Sepp jt (2024) loodud definitsiooniga. Põhjus võib olla õpetajate teadmiste puudumises, mida kinnitavad ka varasemad Eesti uuringud (HTM, 2021).

Teise uurimisküsimuse “Milliste tunnuste järgi tunnevad õpetajad ära andeka lapse?” tulemustest joonistus välja, et õpetajad märkavad andekust valdkonniti. Õpetajate nimetatud tunnustest selgusid andekate laste tugevused ning väljakutsed. Kõige rohkem nimetasid õpetajad andekate laste tugevusi, mida nad märkavad. Andekate laste tugevuste tunnustest toodi välja valdkonnad: matemaatiline, muusikaline, käeline ja keel ja kõne. Õpetajad tõid välja laste uudishimu, mis on kooskõlas Gabrijelcic jt (2024) uurimuse tulemustega, kus õpetajad nimetasid kõige rohkem andekate laste seas lapsi, kes olid innovatiivsed, õpihimulised ning uudishimulikud. Õpetajad tõid välja ka eraldi väljakutsed, mida nad seostavad andekate lastega, millest tulenevalt võib järeldada, et andekal lapsel võivad kaasneda ka teatud raskused. Andekatel lastel võivad tekkida raskusi nii sotsiaalselt kui ka emotsionaalselt (Kuznetsova *et al.*, 2024). Meie uuringust ei tulnud välja, et lasteaiaõpetajad oleksid andekate laste puhul märganud suuremat emotsionaalset tundlikkust või kõrvalejätust, mida on leidnud teised uuringud (Wood & Laycraft, 2020).

Kolmanda uurimisküsimuse „Millised lapse andekuse tuvastamise meetodeid õpetajad teavad?” tulemustest selgus, et õpetajad on teadlikud erinevatest andekuse tuvastamise meetoditest. Meie uuringus tuli kõige rohkem välja andekuse tuvastamise kohta, et kuigi õpetajad kasutavad andekuse märkamiseks enda sõnul vaatlust, siis on tegemist igapäevase märkamisega rühmaruumis, mitte eraldi vaatluse kui hindamisvahendiga. Kuznetsova jt

(2024) uuringus leiti, et õpetajad kalduvad märkama lapsi, kes paistavad silma oma teadmiste ja käitumise poolest ning selle tõttu võivad lapsed, kes on andekamad loovuses või mõnes muus valdkonnas, jääda kõrvale. Seetõttu võivad jääda mõned andekad lapsed toeta, mida nad tegelikult vajavad.

Lisaks vaatlusele nimetasid õpetajad ka koostööd vanematega. Üldiselt hakkab andekus väljenduma vanuses 3-7 aastat ehk juba kodus või lasteaias, enne kui laps üldse kooli läheb (Häidkind & Kuusik, 2009). Andekad lapsed hakkavad üldiselt teistest lastest varem näitama andekuse märke sellistes valdkondades nagu näiteks rääkimine, kõndimine ja lugemine. Tähtis on koostöö lapsevanemate ja rühmaõpetajaga, et anda üksteisele teada lapse arengust kodus või lasteaias (Gabrijelcic *et al.*, 2024).

Õpetajad mainisid ka koostöö tugispetsialistidega, kus lapse andekuse tuvastamise roll on tugispetsialistil. Õpetaja siis märkab näiteks lapse andekuse tunnuseid, kuid siis annab sellest teada tugispetsialistile ning siis proovib tugispetsialist ise lapse andekust määratleda. See on kooskõlas varasemate seisukohtadega, mille kohaselt õpetaja roll on sageli esmane märkamine, samas kui põhjalikum hindamine vajab spetsialistide kaasamist (Kuznetsova *et al.*, 2024). Õpetajad tõid välja ka ressursi- ja ajapuuduse, mis võib takistada laste edasist hindamist ja toetamist.

Selle uurimistöö tulemused näitasid, et osalenud Tartumaa- ja Jõgevamaa õpetajate teadmised andekusest ning andeka lapse tuvastamiseks pole piisavad ning paljud õpetajad pole saanud piisavat ettevalmistust. Sarnastele järeldustele tulid ka varasemad uuringud (Menšikova, 2010; Herzog, 2022; Gabrijelcic *et al.*, 2024; Saadu *et al.*, 2024.). Saadu jt (2024) leidsid, et õpetajate teadmised andekuse tuvastamiseks on madalad ning seda põhjustab kõige rohkem haridus ning varajasem erialane ettevalmistus. Samuti leiti ka Sloveenias tehtud uuringus (Gabrijelcic *et al.*, 2024), et õpetajate teadmised andekuse tuvastamiseks pole piisavad ning kuigi õpetajad peavad andekust ja andekuse tuvastamist tähtsaks, ei kasuta üle pooled õpetajad tuvastamiseks tuvastamise meetodeid. Uuringus osalenud lasteaiaõpetajate teadlikkus andekuse tuvastamise meetoditest on vähene, mis näitab, et ülikoolid ning lasteaiad võiksid pakkuda rohkem koolitust ja ettevalmistust andekuse teemal. Õpetajatele tuleb pakkuda võimalusi erinevate tuvastamise meetoditega tutvumiseks ning tutvustada erinevaid tunnuseid, mis võivad andekal lapsel esineda ja pakkuda õpetajale ka praktilisi kogemusi andekate lastega. Kuna rühmas, kus õpetaja ei ole andekuse tuvastamises pädev, võib jääda andekas laps märkamata, mistõttu hakkab laps igavuse tõttu rühmas probleeme tekitama.

Töö praktiline väärtus ja piirangud

Antud töös kasutasid autorid kvalitatiivset uurimisviisi, mis võimaldas lasteaiaõpetajate teadmiste ja kogemustega lähemalt tutvuda. Tulemused saime õpetajaid intervjuerides, kuid kindlasti võis intervjueritavate vastuseid mõjutada see, et oleme algajad intervjuerijad ning ei osanud läbi intervjuu kogu informatsiooni kätte saada. Esimeste intervjuudega ei osanud me veel küsida lisaküsimusi ning selle tõttu tulid intervjuud ka lühemad alguses ning intervjuudes jäi sügavuses puudu. Autorid toovad töö piiranguks ka intervjueritavate leidmise. Paljud lasteaiad, kuhu me kirjutasime, ei vastanud, seega pidime kirjutama ka enda tuttavatele õpetajatele ja paluma uurimuses osalema. Samas ei soovinud me ka 3-aastase töökogemuse kriteeriumit eemaldada, et tulemused näitaksid kogemustega õpetajate arusaamu ja teadmisi andekusest.

Antud töö väärtus seisneb selles, et saime avada lasteaiaõpetajate arvamusi ja teadmisi andekusest ja andekuse tuvastamisest. Töö uurib teemat, mida pole varasemalt Eestis piisavalt uuritud. Lisandväärtusena võiks ka esile tuua, et uurimuses osalenud õpetajad väljendasid uurimuses osalemise tulemusel tekkinud huvi teema vastu. Mitu õpetajat, keda me intervjuerisime tõid peale intervjuud välja, et teema hakkas neid rohkem kõnetama ning nad sooviksid ise andekuse kohta juurde uurida. Samuti toodi tihti välja, et teema kohta tehti kodutööd ja pakuti ise välja võimalusi, kuidas lasteaiaõpetajate teadmisi andekusest parandada.

Tänu sõnad

Täname kõiki lasteaiaõpetajaid, kes olid valmis meie uurimuses osalema ja oma kogemusi jagama. Samuti soovime tänada juhendajat Merle Taimalu tema toetuse, nõuannete ja panustatud aja eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitame, et oleme koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Mõlema autori panus lõputöösse oli võrdne. Küsimustik koostati ühiselt. Kodeerimine ja andmete analüüs toimus koostöös. Samuti töötati koos teooria ja tulemuste kirjutamisel ning järelduste tegemisel.

Janete Olev

Ege Katariina Maaring

11.05.2026

Kasutatud kirjandus

- Baccassino, F., & Pinnelli, S. (2023). Giftedness and gifted education: A systematic literature review. *Frontiers in Education*, 7, Article 1073007.
<https://doi.org/10.3389/feduc.2022.1073007>
- Beilmann, M. (2025). Kvantitatiivne ja kvalitatiivne uurimisviis. M. Beilmann, S. Opermann ja D. Kutsar (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*.
<https://samm.ut.ee/kvantitatiivne-ja-kvalitatiivne-uurimisviis/>
- Beilmann, M. & Rämmer, A. (2025). Valimi moodustamine. M. Beilmann, S. Opermann ja D. Kutsar (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*.
<https://samm.ut.ee/valimi-moodustamine/>
- Bildiren, A. (2017). Developmental characteristics of gifted children aged 0–6 years: Parental observations. *Early Child Development and Care*, 188(8), 997–1011.
<https://doi.org/10.1080/03004430.2017.1389919>
- Cruikshank Campbell, H., Wilson, C. J., & Joshua, N. (2021). The performance of children with intellectual giftedness and intellectual disability on the WPPSI-IV. *Educational and Developmental Psychologist*, 38(1), 88–98.
<https://doi.org/10.1080/20590776.2020.1859930>
- Delgado-Valencia, L., Delgado, B., Navarro-Soria, I., Torrecillas, M., Rosales-Gómez, M., Sánchez-Herrera, M. d. l. C., & Soto-Díaz, M. (2025). The Identification of Giftedness in Children: A Systematic Review. *Education Sciences*, 15(8), 1012.
<https://doi.org/10.3390/educsci15081012>
- Eetikaveeb (s.a.). Teadustöö eetika. <https://eetika.ee/et/sisu/teadustoo-eetika>
- Gabrijelcic, M., Lukač, L., & Serrano, P. (2024). Discovering and supporting gifted children in kindergarten: Approaches and practices of preschool teachers in Slovenia. *The New Educational Review*, 76, 92–106. <https://doi.org/10.15804/tner.2024.76.2.07>
- Gardner, H., Hatch, T. (1989). "Multiple intelligences go to school: Educational implications of the theory of multiple intelligences". *Educational Researcher*. 18 (8): 4.
<https://ghostarchive.org/archive/cGRDQ>
- Gifted Traits and Characteristics*. (s.a.) <https://www.davidsongifted.org/prospective-families/gifted-traits-and-characteristics/>
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2020). Analüüs ja ettepanekud annete märkamiseks ning andekuse toetamiseks. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-08/HTM_analu%CC%88u%CC%88s.pdf

- Haridus- ja Teadusministeerium. (2021). Andekuse märkamise ja arendamise kontseptsioon. Haridus- ja Teadusministeeriumi noorte- ja andepoliitika osakond.
https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-08/HTM_kontseptsioon.pdf
- Herzog, J. (2022). Giftedness As an Educational and Scientific Challenge, Dr. Josef Kovac. Wissenschaftsverlag.
- Häidkind, P., Kuusik, Ü. (2009) Erivajadustega laps koolieelses lasteasutuses. *Lapse arengu hindamine ja toetamine*. Tartu: Studium. lk 22 - 72.
- Is My Child Gifted? (s.a.)* <https://www.davidsongifted.org/prospective-families/is-my-child-gifted/>
- Jawabreh, R., Danju, İ., & Salha, S. (2022). Exploring the characteristics of gifted pre-school children: Teachers' perceptions. *Sustainability*, 14(5), 2514.
<https://doi.org/10.3390/su14052514>
- Kalmus, V., Masso, A., Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys/>
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008). Riigi teataja I 2008, 23, 152
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Koolivalmiduskaart. (2024). Tallinn. <https://www.tallinn.ee/et/koolivalmiduskaart-0>
- Korpinen, E., Slama, S., Rosenqvist, J., & Haavisto, A. (2023). WPPSI-IV and NEPSY-II performance in mono- and bilingual 5–6-year-old children: Findings from The FinSwed Study. *Scandinavian Journal of Psychology*, 64(4), 409–420. <https://doi-org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1111/sjop.12895>
- Kuznetsova, E., Liashenko, A., Zhozhikashvili, N., & Arsalidou, M. (2024). Giftedness identification and cognitive, physiological and psychological characteristics of gifted children: A systematic review. *Frontiers in Psychology*, 15, Article 1411981.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1411981>
- Laine, S., & Tirri, K. (2021). Finnish conceptions of giftedness and talent. In R. J. Sternberg & D. Ambrose (Eds.), *Conceptions of giftedness and talent* (pp. 235–249). Palgrave Macmillan/Springer Nature. https://doi.org/10.1007/978-3-030-56869-6_14
- Laine, S., Kuusisto, E., & Tirri, K. (2024). Finnish students' conceptions of giftedness and intelligence in basic education. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 68(2), 141-159.

- Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., & Strömپی, J. (2025). Intervjuu. M. Beilmann, S. Opermann ja D. Kutsar (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <https://samm.ut.ee/intervjuu/>
- Menšikova, N. (2016). Andekuse avastamise ja toetamise metoodika koolieelses eas (pedagoogide arvamuste näitel). Bakalaureusetöö. <http://hdl.handle.net/10062/52805>
- Mossberg, F., Lundqvist, J., & Sund, L. (2024). An international scoping review focused on gifted and talented children: Early identification and inclusive education. *Journal of Childhood, Education & Society*, 5(3), 407–423. <https://doi.org/10.37291/2717638X.202453488>
- Olev, A., & Alumäe, T. (2025). Open source platform for Estonian speech transcription. *Language Resources & Evaluation*, 59, 4421–4438. <https://doi.org/10.1007/s10579-024-09777-1>
- Piirto, J. (2007). *Talented Children and Adults: Their Development and Education* (3rd ed.). Routledge.
- Põlda, H., & Aava, K. (2016). Andekuse kui haridusliku erivajaduse tähenduse konstrueerimine Eesti muutunud õpikäsituse kontekstis. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 4(2), 89–117. <https://doi.org/10.12697/eha.2016.4.2.05>
- Põlda, H., & Kivikas, M. (2024). *Andekus ja topelt hariduslikud erivajadused*. In P. Häidkind & P. Soodla (Eds.), *Erivajadustega õppijad Eesti haridussüsteemis: märkamine, hindamine ja õpetamine* (lk 603–628). Tartu Ülikooli Kirjastus. https://doi.org/10.12697/erivajadustega_oppijad
- Renzulli, J. S., & Reis, S. M. (2020). *The three-ring conception of giftedness: A change in direction from being gifted to the development of gifted behaviors*. R. J. Sternberg (toim.), *Conceptions of giftedness and talent* (lk 335–355). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-56869-6_19
- Saadu, A., Obafemi, K. E., & Oluwakemi, A. (2024). *Primary school teachers' competence level in the early identification of gifted children*. *Indonesian Journal of Community and Special Needs Education*. DOI:10.17509/ijcsne.v4i1.60074
- Saunders, B., Sim, J., Kingstone, T., Baker, S., Waterfield, J., Bartlam, B., Burroughs, H., & Jinks, C. (2018). Saturation in qualitative research: exploring its conceptualization and

- operationalization. *Quality & quantity*, 52(4), 1893–1907.
<https://doi.org/10.1007/s11135-017-0574-8>
- Saul, H., Sepp, V. ja Päiviste, M. (2007). *Andekus kui hariduslik erivajadus: olukord Eesti üldhariduskoolides*. Tartu: Tartu Ülikool.
- Sepp, V., Heinla, E., Põlda, H. ja Schank, E. (2024). *Andekuse mõiste määratlus ja tunnused*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.
- Serbak, K. (2019). *Andekad Eesti hariduses*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.
https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/andekad_eesti_hariduses_kadi_serbak.pdf
- Sternberg, R. (2024). Individual, collective, and contextual aspects in the identification of giftedness. *Gifted Education International* 2024, Vol. 40(1) 3–24.
- Strebeleva, E., A. (2005). *Психолого-педагогическая диагностика развития детей раннего и дошкольного возраста*. Москва: Просвещение.
- Tartu Erakool. (s.a.). *Andekuspedagoogika*. <https://tartuerakool.ee/sadetera/andekus/>
- Veisson, M., & Nugin, K. (2009). Lapse arengu hindamine. *Lapse arengu hindamine ja toetamine*. Tartu: Studium. (lk 5-21).
- Wood, V., & Laycraft, K. (2020). How can we better understand, identify, and support highly gifted and profoundly gifted students? A literature review of the psychological development of highly-profoundly gifted individuals and overexcitabilities. *Annals of Cognitive Science*, 4(2). <https://doi.org/10.36959/447/348>

Lisa 1. Intervjuu küsimused

1. Sissejuhatus

1. Kui kaua olete töötanud lasteaiaõpetajana?
2. Koolitus või ettevalmistus andekusega?

2. Põhiosa

1. Mis on teie jaoks andekus? Kuidas te defineeriksite andekust?

“Andekus on indiviidi erakordne arengupotentsiaal, mis võib avalduda erinevas vanuses ning mille realiseerumiseks on vaja indiviidile sobivat arengukeskkonda, mis võimaldaks avalduda ja areneda indiviidi sünnipärastel eeldustel, toetaks tema loovust, teadmiste ja oskuste omandamist ning arengu tulemuse nähtavaks tegemist ühes või mitmes ühiskonna jaoks väärtuslikus valdkonnas.”

2. Kogemus andekate lastega, kas Teie rühmas on või on olnud andekas laps? (Tooge näiteid).
3. Milliseid tunnuseid või oskuseid lapsel märkasite? (Tooge näiteid).

Tuvastamine

1. Millistest laste andekuse tuvastamise meetoditest olete te kuulnud?
2. Milliseid andekuse tuvastamise meetodit olete te ise kasutanud?

3. Kokkuvõttev osa

1. Kas teil on teema kohta midagi lisada?

Lisa 2. Kiri lasteaedadele/õpetajatele

Informeeritud nõusoleku vormi näidis intervjuul osalemiseks

Oleme TÜ haridusteaduste instituudi koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava üliõpilased Janete Olev ja Ege Maaring ja palume Teil osaleda meie lõputöö intervjuus. Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada, kuidas Jõgeva- ja Tartumaa lasteaiaõpetajad andekust määratlevad, märkavad ja tuvastavad. See võimaldab ka teil endal teemale mõelda.

Intervjuu kestab kuni 10 minutit. Intervjuu toimub Teile sobival kellaajal ja kohas. Teil on igal ajal võimalik küsimustele vastamisest loobuda või katkestada intervjuul osamine.

Palun Teie nõusolekut intervjuu salvestamiseks, kogutud andmete töötlemiseks ja analüüsiks. Peale intervjuud viin salvestise kirjalikule kujule. Selle käigus asendatakse Teie nimi pseudonüümiga ning eemaldatakse Teie ja teiste isikute äratundmist võimaldav info.

Intervjuude salvestusi ning transkriptsioone hoitakse turvaliselt isiklikus parooliga kaitstud Google Drive kaustas.

Helisalvestised ja transkriptsioonid kustutatakse pärast lõputöö kaitsmist.

Peale intervjuud on Teil õigus kuu aja jooksul mulle teada anda, kui Te siiski ei soovi enda intervjuu kasutamist uuringus. Siis eemaldatakse see andmestikust. Kõik tulemused esitatakse üldistatult.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Meie, Janete Olev ja Ege Katariina Maaring,

1. Anname Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) meie loodud teose „Andekate laste märkamine ja tuvastamine Jõgeva- ja Tartumaa lasteaiaõpetajate näitel“,

mille juhendaja on alushariduse kaasprofessor Merle Taimalu,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi ADA kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Anname Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi ADA kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autoritele viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Oleme teadlikud, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autoritele.
4. Kinnitame, et lihtlitsentsi andmisega ei riku me teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Ege Katariina Maaring, Janete Olev
11.05.2026